

BÀI 21

Kết quả cần đạt

- Cảm nhận được tình yêu thiên nhiên thắm thiết và phong thái ung dung trong bất kì hoàn cảnh nào của Hồ Chí Minh thể hiện qua bài *Ngắm trăng*. Thấy được đặc sắc nghệ thuật của bài thơ.
- Cảm nhận được ý nghĩa tư tưởng sâu sắc của bài *Đi đường*: từ việc đi đường núi mà gợi ra bài học đường đời. Hiểu được cách dùng biểu tượng có hiệu quả nghệ thuật cao của bài thơ.
- Củng cố và nâng cao kiến thức về câu cảm thán và câu trần thuật đã học ở Tiểu học, nắm vững đặc điểm hình thức và chức năng của hai kiểu câu này.
- Vận dụng kiến thức về văn bản thuyết minh để làm tốt bài tập làm văn số 5.

VĂN BẢN

NGẮM TRĂNG

(*Vọng nguyệt*)

Phiên âm

Ngục trung vô túu diệc vô hoa,
Đối thủ lương tiêu nại nhược hà ?
Nhân hướng song tiền khán minh nguyệt,
Nguyệt tòng song khích khán thi gia.

Dịch nghĩa

Trong tù không rượu cũng không hoa,
Trước cảnh đẹp đêm nay biết làm thế nào ?
Người hướng ra trước song ngắm trăng sáng,
Từ ngoài khe cửa, trăng ngắm nhà thơ.

(*Vọng* : ngắm, *nguyệt* : trăng, *ngục* : nhà tù, *trung* : trong, *vô* : không, *túu* : rượu, *diệc* : cũng, *hoa* : hoa, *đối* : đứng trước, đối với, hướng về, *thủ* : này, *lương* : tốt lành, ở đây có nghĩa là đẹp, *tiêu* : dêm, *nại* *nhược* *hà* : biết làm thế nào, *nhân* : người, *hướng* : hướng về phía, *song* : cửa sổ, *tiền* : trước, trước khi, *khán* : xem, nhìn, *minh* : sáng, *tòng* : từ, theo, *khích* : khe, chõ hở, *thi gia* : nhà thơ.)

Dịch thơ (bản dịch của Nam Trần)

Trong tù không rượu cũng không hoa,
Cảnh đẹp đêm nay, khó hững hờ ;
Người ngắm trăng soi ngoài cửa sổ,
Trăng nhòm khe cửa ngắm nhà thơ.

(Hồ Chí Minh, *Nhật ký trong tù* (*),
Hồ Chí Minh toàn tập, tập 3,
NXB Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2000)

Chú thích

(★) Tháng 8 – 1942, Hồ Chí Minh từ Pác Bó (Cao Bằng) bí mật lên đường sang Trung Quốc để tranh thủ sự viện trợ quốc tế cho cách mạng Việt Nam. Khi đến

thị trấn Túc Vinh thì Người bị chính quyền địa phương bắt giữ, rồi bị giải tới giải lui gần 30 nhà giam của 13 huyện thuộc tỉnh Quảng Tây, bị đày đoạ cực khổ hơn một năm trời. Trong những ngày đó, Người đã viết *Nhật kí trong tù* bằng thơ chữ Hán, gồm 133 bài, phần lớn là thơ tứ tuyệt. Ngoài bìa tập thơ, Người viết mấy câu đê từ (bản dịch của Nam Trần) :

*Thân thể ở trong lao,
Tinh thần ở ngoài lao ;
Muốn nên sự nghiệp lớn,
Tinh thần càng phải cao.*

Tuy Bác Hồ viết *Nhật kí trong tù* chỉ để "ngâm ngợi cho khuây" trong khi đợi tự do, tập thơ vẫn cho thấy rõ tâm hồn cao đẹp, ý chí cách mạng phi thường và tài năng thơ xuất sắc của Người. Có thể nói *Nhật kí trong tù* là một viên ngọc quý trong kho tàng văn học dân tộc.

ĐỌC – HIỂU VĂN BẢN

1. Đọc kĩ phần phiên âm, phần dịch nghĩa và phần giải nghĩa chữ Hán để hiểu chính xác từng câu trong bài thơ. Học thuộc bản dịch thơ và nhận xét về các câu thơ dịch.

2. Ở bài thơ này, Bác Hồ ngắm trăng trong hoàn cảnh như thế nào ? Vì sao Bác lại nói đến cảnh "Trong tù không rượu cũng không hoa" ? Qua hai câu đầu, em thấy Bác có tâm trạng ra sao trước cảnh trăng đẹp ngoài trời ?

3. Trong hai câu thơ cuối của bài thơ chữ Hán, sự sắp xếp vị trí các từ *nhân* (và *thi gia*), *song*, *nguyệt* (và *minh nguyệt*) có gì đáng chú ý ? Sự sắp xếp như vậy và việc đặt hai câu dưới dạng đối nhau có hiệu quả nghệ thuật như thế nào ?

4. Qua bài thơ, em thấy hình ảnh Bác Hồ hiện ra như thế nào ?

5*. Nhà phê bình văn học Hoài Thanh nhận xét : "Thơ Bác đầy trăng". Hãy chép lại những bài thơ Bác Hồ viết về trăng mà em biết (chú ý ghi rõ thời điểm sáng tác mỗi bài). Cuộc "ngắm trăng" trong bài *Vọng nguyệt* và hình ảnh trăng được thể hiện trong các bài thơ khác của Bác có gì đáng chú ý ?

Ghi nhớ

Ngắm trăng là bài thơ tứ tuyệt giản dị mà hàm súc, cho thấy tình yêu thiên nhiên đến say mê và phong thái ung dung của Bác Hồ ngay cả trong cảnh ngục tù cực khổ tối tăm.